

VÁLOGATÁS A SZERZŐI JOGI SZAKÉRTŐ TESTÜLET SZAKVÉLEMÉNYEIBŐL

RÁDIÓJÁTÉK SZERZŐI JOGI VÉDELME

SZJSZT-31/2013

A törvényszék megkeresése

A felperesek a per szempontjából releváns időszakban dramaturgként álltak munkaviszonyban a másodrendű alperesnél. Állításuk szerint ez idő alatt munkáltatójuknál, a munkaköri kötelezettségen túlmenően, a szerzői jog által védett művészeti alkotótevékenységet végeztek. Előadásuk szerint a korábbi gyakorlattól eltérően az általuk elkészített produkciók felhasználásáról, díjazásáról szerződést nem kötöttek, díjazásban nem részesültek.

A per tárgyává tett követelések

A elsőrendű felperes munkaviszonya fennállása alatt rádióra alkalmazta és rendezte E. V. művét, ami 2009. márciusban került bemutatásra, majd 2009. májusban, illetve 2009. szeptemberben megismételték. A elsőrendű felperes a rádióra alkalmazás, illetve a rendezés jogdíjaként, továbbá az ismételt felhasználások után összesen 500 000 forintra formál igényt.

A másodrendű felperes munkaviszonyának fennállása időszakában rádióra alkalmazta R. Sz. regényét, ami 2007. decemberben került bemutatásra, majd 2009. októberben, 2009. novemberben, illetve 2010. június 6-án megismételték. A másodrendű felperes a rádióra alkalmazás jogdíjaként, továbbá az ismételt felhasználások után összesen 375 000 forintra formál igényt.

A harmadrendű felperes munkaviszonyának fennállása időszakában rádióra alkalmazta M. Zs. novelláját, ami 2009. januárban került bemutatásra, továbbá összesen három alkalommal megismételték. A harmadrendű felperes rádióra alkalmazása felhasználási szerződés alapján díjazásban részesült, de a rendezés jogdíját, továbbá az ismételt felhasználások után esedékes díjazást, összesen 375 000 forintot igényel.

Az alperesek vitatták, hogy a per tárgyát képező művek szerzői jogi védelem alá tartozó művek lennének, álláspontjuk szerint nem lehet a dramaturgiai, rádióra alkalmazási, illetőleg rendezői tevékenységet elkülöníteni, de azzal is érveltek, hogy a kérdéses munkákat együttes műként kell értékelni.

A törvényszék által feltett kérdések

1. Szerzői (alkotó-) tevékenységnek minősül-e az adott művek rádiós alkalmazása?
2. Szerzői (alkotó-) tevékenység-e az adott művek rádiós rendezése?
3. Egymástól elkülöníthető-e e folyamat két fentebbi fázisa, a rádióra alkalmazás, illetve rendezési tevékenység a szerzői jogi szabályok alapján külön-külön értékelhető tevékenység-e?
4. Vizsgálandó, hogy egy-egy rádiójáték esetében lehet-e együttesen létrehozott műről beszélni.

Az eljáró tanács szakértői véleménye

Előzetes megjegyzések

A szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI törvény (Szt.) szerint

1. § (2) Szerzői jogi védelem alá tartozik – függetlenül attól, hogy e törvény megnevezi-e – az irodalom, a tudomány és a művészet minden alkotása. Ilyen alkotásnak minősül különösen: ... f) a rádió- és a televíziójáték, ...”

(3) A szerzői jogi védelem az alkotást a szerző szellemi tevékenységéből fakadó egyéni, eredeti jellege alapján illeti meg. A védelem nem függ mennyiségi, minőségi, esztétikai jellemzőktől vagy az alkotás színvonalára vonatkozó értékítéllettől.

(8) Az előadóművészek, a hangfelvétel-előállítók, a rádió- és a televízió-szervezetek, a filmelőállítók, valamint az adatbázis-előállítók teljesítményei az e törvényben meghatározott védelemben részesülnek.

4. § (2) Szerzői jogi védelem alatt áll – az eredeti mű szerzőjét megillető jogok sérelme nélkül – más szerző művének átdolgozása, feldolgozása vagy fordítása is, ha annak egyéni, eredeti jellege van.

5. § (1) Több szerző közös művére, ha annak részei nem használhatók fel önállóan, a szerzői jog együttesen és – kétség esetén – egyenlő arányban illeti meg a szerzőtársakat; a szerzői jog megsértése ellen azonban bármelyik szerzőtárs önállóan is felléphet.

6. § (1) Az együttesen létrehozott műre (pl. nemzeti szabványra) a szerzők jogutódjaként azt a természetes vagy jogi személyt, illetve jogi személyiséggel nem rendelkező gazdasági társaságot illeti meg a szerzői jog, amelynek kezdeményezésére és irányításával a művet létrehozták, és amely azt a saját nevében nyilvánosságra hozta.

(2) Együttesen létrehozottnak minősül a mű, ha a megalkotásában együttműködő szerzők hozzájárulásai olyan módon egyesülnek a létrejövő egységes műben, hogy nem lehetséges az egyes szerzők jogait külön-külön meghatározni.

29. § A szerző kizárólagos joga, hogy a művét átdolgozza, illetve hogy erre másnak engedélyt adjon. Átdolgozás a mű fordítása, színpadi, zenei feldolgozása, filmre való átdolgozása, a filmalkotás átdolgozása és a mű minden más olyan megváltoztatása is, amelynek eredményeképpen az eredeti műből származó más mű jön létre.

A jogirodalom az átdolgozás vonatkozásában akként foglal állást, hogy általában megállapítható az alkotáshoz ösztönzést adó műtől való kellő távolság, az új mű függetlensége a más műtípusban való újraalkotásánál. Az Sztj. 4. § (2) bekezdésében foglalt felsorolás alapján elmondható, hogy az átdolgozásnak és az eredetiséget el nem érő, de ahhoz hasonló formai változtatásoknak a különböző műfajokban a gyakorlatban sokféle elnevezése alakult ki (feldolgozás, átírat, dramatizálás stb.). Ezek használata nem következetes a jogi tartalmat illetően (A szerzői jogi törvény magyarázata, Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomsgálgató Kft., Bp. 2006; szerk. Gyertyánfy Péter, a 29. §-hoz fűzött magyarázat).

Dr. Palágyi Róbert A magyar szerzői jog zsebkönyve (Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1959) című munkájában akként foglal állást, hogy „[l]ényegében az átdolgozás fogalmi körében jelentkezik az olyan, külön szerzői oltalom alatt álló tevékenység, mellyel az átdolgozó *a*) a már megalkotott művet más műfaj számára alakítja át (regényből, elbeszélésből drámát alkot vagy viszont), *b*) ugyanezt a művet ugyanazon műfajban más közönség igényeinek megfelelően alakítja ki, írja át (regényt ifjúsági regénnyé, magasfokú tudományos művet ismeretterjesztő művé stb.) *c*) a már megalkotott művet más művészi síkon használja fel (regényből vagy drámából filmet vagy rádiójátékot alkot)”.

A szerzői jog kézikönyve című munka (Szerk: Benárd Aurél és Tímár István, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1973) a sugárzás keretében felhasznált műveket három csoportba sorolja:

- a*) Az eredeti alakjukban közvetített más műfajú művek körében a rádió és a televízió előadásokat sugározhat színházakból, hangversenytermekből, előadó helyiségekből; színpadszerű stúdióelőadásokat rendezhet színművek, hangversenyek stb. sugárzása céljából, felolvastathat írásműveket. Ebbe a csoportba tartozik a mozifilmek televízió útján való sugárzása is.
- b*) A sugárzás céljára készült adaptációk esetében általában valamely meglévő alkotásból (regényből, novellából, színdarabból stb.) készül a rádió vagy a televízió sajátos céljának megfelelő irodalmi forgatókönyv, amihez rendszerint zene is íródik. Gyakran rendezésre alkalmas, a szövegen túlmenő részletekre is kitérő ún. technikai forgatókönyv is készül, majd színészek közreműködésével a rádió, illetőleg tévé-vevőkészülékek adottságaira tekintettel levő rendezésben sajátos hangjáték vagy televíziós játék születik, amely megjeleníti és a rendezésből folyó további elemekkel gazdagítja a felhasznált írói és zenei alkotásokat. Az ilyenfajta sugárzott mű tehát az alapul vett alkotás többszörös adaptációja.

- c) Az eredetileg is sugárzásra készített hangjátékok végső formájukban gyakran, a televíziós játékok minden esetben szintén többlépcsős szerzői munka eredményei. A televíziós játék forgatókönyve esetleg már maga is televíziós célra írt novellára épül, majd a rendezés elképzelései szerint elevenedik meg a produkció audiovizuális jeleneteiben. Az eredetileg is sugárzásra szánt művek körében gondoljunk azonban a riportokra, publicisztikai munkákra, konferanszokra, tréfákra is, amelyek rendszerint ugyancsak egyéni szerzői alkotások.

A szerzői jogi jogirodalom tehát általában átdolgozásnak tekinti a jelen ügyben meghatározott azon esetet, amikor egy már megalkotott művön alapulóan születik meg a rádióra alkalmazás, és nem pedig eleve rádiójátékként kerül sor az adott alkotás létrehozatalára. Ahhoz azonban, hogy az átdolgozás eredménye szerzői jogi védelemben részesülhessen, az Szjt. 4. § (2) bekezdése alapján az is feltétel, hogy az egyéni, eredeti jelleggel bírjon. Nem a tevékenységből magából (pl. szerkesztés, rendezés) vagy a tevékenységet végző személyéből (pl. dramaturg vagy rendező) adódik tehát az átdolgozás szerzői minősége, hanem attól függ, hogy annak vizsgált eredménye teljesíti-e a szerzői jogi védelem megállapításához szükséges törvényi feltételeket.

Az SZJSZT-15/2006-os számú szakvéleményében már kifejtettek szerint „szükségszerű követelmény, hogy a már meglévő mű átdolgozásával járó szerzői többlet önmagában is megfeleljen az egyéni, eredeti alkotás követelményeinek, hogy elkerülje a plágium vagy a mű merő csorbításának esetköreit. Alkotótevékenysége alapján megilleti az átdolgozót az eredeti szerző jogainak sérelme nélkül a mű megváltoztatott kifejezésén keletkező szerzői jog is.”

A „Kommentár” szintén megvonja az átdolgozás határait: „... e határ egyrészt az eredeti vonást a műhöz nem adó változtatásoknál van (e határ alatt többszörözésről esetleg plágiumról lehet szó). Másrészt az olyan műveknél, amelyekhez bár felhasználták egy másik mű azonos vagy hasonló formai elemét, de amelyekben ez többé már nem lényeges alkotórész. Ilyenkor az eredmény ... új szellemi tartalmú eredeti mű.” (A szerzői jogi törvény magyarázata, KJK-Kerszöv, Budapest, 2000, szerk. Gyertyánfy Péter, 164–165. o.)

Az SZJSZT-31/2002-es szakvélemény az irodalmi mű forgatókönyvvé történő átdolgozása kapcsán tartalmaz a jelen ügyben is analógia alapján irányadónak tekinthető megállapításokat. „Az Szjt. 4. § (2) bekezdése alapján átdolgozásnak és mint az e körbe tartozó származékos műnek akkor tekinthetjük a forgatókönyvet, ha annak egyéni, eredeti jellege van. Önmagában a filmesítésből adódó szükségszerű, mintegy technikai változtatások még nem alapozzák meg az átdolgozás egyéni-eredeti jellegét.” Az e szakvéleményben kifejtettek annál is inkább irányadónak tekinthetők a hangjátékok szöveggönyvei (forgatókönyvei) vonatkozásában, mert ennek, a vizuális világot szükségszerűen nélkülöző műfajnak az esetében az egyéni, eredeti jelleghez szükséges eltérés lehetősége a megfilmesítés alapját képező forgatókönyvek esetéhez képest is korlátozottabb.

Az előadóművészek, a hangfelvétel-előállítók és a műsorsugárzó szervezetek védelméről szóló Római Egyezmény (kihirdette az 1998. évi XLIV. törvény) 3. cikkének a) pontja és a WIPO Előadásokról és a Hangfelvételekről szóló Szerződése (WPPT, kihirdette: 2004. évi XLIX. törvény) 2. cikkének a) pontja határozza meg, hogy szerzői jogi szempontból mi tekinthető előadóművészi teljesítménynek. E nemzetközi egyezmények az előadóművész fogalma alá tartozónak tekintik a színészeket, az énekeseket, táncosokat és más olyan személyeket is, akik irodalmi vagy művészeti műveket megjelenítenek, énekelnek, elmondanak, szavalnak, eljátszanak vagy bármely más módon előadnak. A WPPT ezen túlmenően a művek *interpretációját* (a hivatalos magyar fordítás szerint tolmácsolását) végző személyeket is az előadóművész szerzői jogi fogalma körébe sorolja.

E meghatározások alapján az előadóművészeket megillető védelem kiterjedhet az eredeti művek rádióra alkalmazásában közreműködő rendezőre és a dramaturgra is, függetlenül attól, hogy az elkészült hangjáték előadásában közvetlenül észlelhetően nem vesznek részt. Közreműködésük révén (akár a szöveggönyvben, akár a felvétel során adott instrukciók alapján) az eredeti mű interpretálódva jut el a közönséghez, mely változásban tetten érhető teljesítmény élvezhet védelmet.

Az SZJSZT a színpadi művek színrevitele kapcsán vizsgálta már SZJSZT-3/2012-es szakvéleményében azt a kérdést, hogy a rendező (dramaturg) által az eredeti művön végrehajtott változtatások mennyiben eredményezhetik valamely mű szerzői jogi védelmet élvező átdolgozását, illetve kimondta, hogy ennek meg nem valósulása esetén szomszédos jogi védelemre tarthat igényt az eredeti mű színrevitelében közreműködő személy. Az e szakvéleményben kifejtettek megfelelően alkalmazandóak a jelen ügy megítélése során is.

A hivatkozott szakvélemény utal arra, hogy a rendező – általában a dramaturg bevonásával – változtat a színdarab szövegén, annak színrevitelével összefüggésben. Kifejti, hogy bizonyos esetekben e változtatások az eredeti műhöz képest nem eredményeznek komolyabb eltérést, de bizonyos esetekben konkrét dialógusok, szerepek, egész jelenetek is kimaradhatnak a műből. A szakvélemény szerint „[a]mennyiben a színpadi mű szerző által leírt szövegén végrehajtott rendezői-dramaturgi változások érintetlenül hagyják a történetet, az azokat meghatározó fontos elemeket – jeleneteket, szereplői karaktereket úgy a rendezés, illetve a rendezői koncepció megmarad az előadói interpretáció szintjén. Ha azonban a rendezés (illetve a dramaturgi munka) eredményeként az eredeti mű az alkotótevékenység nyomán létrejött egyéni, eredeti elemekkel, történetalakítással új jelenetekkel, szereplői karakterekkel az eredeti mű által hordozott jelentésre kiható jelleggel módosul, változik, úgy a rendezés az eredeti mű átdolgozását valósítja meg. Ez utóbbi esetben az egyéni, eredeti többlet alkotáselemek tekintetében a rendező (dramaturg) munkája saját szerzői alkotótevékenységnek minősül.”

A rendező általi változtatások vizsgálata kapcsán a már hivatkozott SZJSZT-03/2012-es szakvélemény kifejtette, hogy „annak a kérdésnek a megválaszolásakor, hogy valamely színpadi mű előadásának rendezése a mű interpretációjának, tolmácsolásának, előadásá-

nak minősül-e, vagy pedig a mű többlet alkotáselemeket tartalmazó szerzői átdolgozásának tekintendő, figyelemmel kell lenni tehát a színpadi művek műfaji sajátosságaira, rendezői interpretációra való nyitottságára, továbbá arra is, hogy a színpadi mű alkotásjellegét nem a szöveg önmagában fejezi ki, hanem a szöveg, a történet, a dramaturgiai séma, a szereplők karakterjegyei együtt határozzák meg.”

A kérdések megválaszolásához elengedhetetlenül szükséges a fentiekben kifejtett szempontok értékelése mind az eredeti mű rádióra alkalmazását lehetővé tevő szöveggönyv, mind pedig az e szöveggönyv alapul vételével végzett rendezői tevékenység vonatkozásában.

A tanács a törvényszék első kérdésében szereplő „rádióra alkalmazás” tevékenység szerzői jogi szempontú megítélésekor a rendelkezésére bocsátott szöveggönyveket vetette össze azon eredeti kiadványokkal, amelyek alapján azok készültek. (Bár a periratok között nem álltak a tanács rendelkezésére a szöveggönyvek alapját képező irodalmi művek, de mivel e művek alapulvétele a kérdés eldöntéséhez elengedhetetlen volt, így a tanács intézkedett ezek beszerzése iránt. Az egyes válaszoknál külön feltüntetjük a felhasznált irodalmi művek kiadóját és a kiadás évét.)

A törvényszék 2. kérdésére történő válasz kialakításakor a tanács a már hivatkozott szöveggönyveket vetette össze a szintén a peranyag részét képező CD lemezen rögzített hangfelvételekkel annak megítélése céljából, hogy a rendező közreműködése nyomán mennyiben változott meg a szöveggönyvhöz képest a ténylegesen rögzített rádiójáték.

A Szerzői Jogi Szakértő Testület válasza a megkereső által feltett kérdésekre

Ad 1. Szerzői (alkotó-) tevékenységnek minősül-e az adott művek rádiós alkalmazása?

a) E. V. műve és az annak alapján készített szöveggönyv összehasonlítása kapcsán a tanács a következő megállapításokat teszi.

Az SZJSZT álláspontja szerint a rádiós adaptáció alapját szolgáló szöveggönyv a drámaként megalkotott eredeti mű szerkezete, történetvezetése vonatkozásában koncepcionális változtatásokat nem tartalmaz, annak szövegén komolyabb változtatást nem hajt végre. Az eredeti műben foglalt dialógusok tekintetében a szöveggönyv néhol rövidít vagy egyes elemeket elhagy, de ezek a mű tekintetében nem eredményeznek lényeges módosulást.

A lényegesebb változtatások a következőkben foglalhatók össze:

- a 2. jelenetben egy párbeszédből bizonyos elemek kimaradnak (kb. egy bekezdés);
- a 10. jelenet végén az eredeti dráma szövegéhez képest a szöveggönyvben más az egyik karakter megszólalásának tartalma;
- a 11. jelenetben két karakter közötti dialógus második része (kb. 20 sor) hiányzik, helyette az egyik karakter dúdol magában a mű végén található egy dalból kiragadott részt;

- a 13. jelenet elején két karakter közti párbeszéd eltérő a szöveggönyvben, valamint ugyanezen jelenet utolsó sorai elmaradnak a szöveggönyvből.

A színműben szereplő karakterek teljes mértékben megegyeznek a szöveggönyv karaktereivel.

A fentiek alapján a tanács álláspontja szerint az eredeti műhöz képest a szöveggönyvben foglalt szövegmódosítások nem érik el azt a szintet, melynek eredményeként a szöveggönyvben megtestesülő irodalmi mű egyéni, eredeti alkotásnak lenne minősíthető. Ezért ezek vonatkozásában nem állapítható meg szerzői jogi védelem fennállása. Az irodalmi mű hangjátékká történő adaptálásában történő közreműködés azonban szomszédos jogi védelmet élvezhet.

- b) R. Sz. regénye és az annak alapján készített szöveggönyv összehasonlítása kapcsán a tanács a következő megállapításokat teszi.

A szöveggönyv R. Sz. kisregényéhez képest lényeges strukturális változtatásokat hajt végre. A nagyobb terjedelmű kisregényt lényegesen rövidebb formába sűrítő szöveggönyv nem a regény pusztá lerövidítését célozza, hanem a kisregényt rádióra alkalmazható alkotói értelmezése szerinti lényegét foglalja össze.

A szöveggönyv írója a nyitányt a kisregény szerkezetét elhagyva, a 10. fejezetben olvasható jelenettel helyettesíti, de a szöveg a későbbiekben is felhagy a kisregény történetvezetésével, és csupán képeket idéz fel a regényben más és más helyen szereplő jelenetekből.

A kisregényben szereplő karakterek közül nem valamennyi, hanem csak a szöveggönyvet készítő által lényegesnek tartott karakterek szerepelnek a szöveggönyvben.

A kisregény történetvezetését nem követi a szöveggönyv, ahogyan címe is mutatja, csupán életképeket emel ki abból. Bár a szöveggönyv írója nem tesz hozzá a történet szempontjából lényegesnek mondható elemeket a kisregényhez, de a struktúráján végrehajtott változtatások, a szövegéből történő, önálló koncepció mentén megvalósított kiemelések egységet alkotva egyéni-eredeti jelleget kölcsönöznek a szöveggönyvnek.

A fentiekre való tekintettel az SZJSZT véleménye szerint szerzői jogi védelem illetheti meg a R. Sz. regényéből készített rádióra alkalmazás szöveggönyvét.

- c) M. Zs. novellája vonatkozásában nem állt a tanács rendelkezésére a rádiójáték alapját képező szöveggönyv.

A tanács az e kérdésre történő válaszadás érdekében a M. Zs. kötetében szereplő kisregénnyel vetette össze a per iratai között rendelkezésére bocsátott CD-n szereplő, azonos címmel felvett rádiójátékot.

Bár a szöveggönyv nem állt a tanács rendelkezésére, de a kisregény és a hangjáték összehasonlítása vonatkozásában lehetőség nyílt annak vizsgálatára, hogy a hangjáték a regény egyéni-eredeti jellegű átdolgozásának tekinthető-e, avagy ettől eltérően an-

nak csak szomszédos jogi védelem keretében védelmet élvező interpretálását valósítja meg az adaptáció.

A kisregényben foglalt struktúrához, történetvezetéshez képest a rádiójáték cselekménye lényeges változtatást nem foglal magában. A hangjáték párhuzamosan követi a regény cselekményét, a regényben foglalt leírások is lényegüket illetően elhangzanak a rádiójáték narrátora, elbeszélője szájából. A szöveggönyv nagy részében szóról szóra követi a regényt, annak mind leíró, mind pedig párbeszédekben testet öltő részait. Az eredeti műben foglalt dialógusok tekintetében a szöveggönyv csak néhol rövidít, vagy egyes elemeket elhagy, de ezek a mű tekintetében nem eredményeznek alapvető változtatást:

- a kisregény 20., 22., 23., 24. oldalához képest a hangjátékban kimaradnak egyes sorok, illetve ezek sorrendje, tartalma részben kisebb mértékben változik.,
- a kisregény 28–29. oldalán, illetve a 30., 30–31., 35., 40–41., 61–62., 81–82., oldalon hosszabb bekezdések elmaradnak.,
- a 42–46., 52–54., 69–70. oldalon levő részek nem szerepelnek a CD-n szereplő hangjátékban.

Egyetlen jelentős eltérés az eredeti műben foglaltakhoz képest, hogy bizonyos esetekben a mű leíró részei, valamint a főszereplő férj belső gondolatai az elbeszélő hangján szólnak meg, máshol azonban a főszereplő mintegy vitatkozni kezd az elbeszélővel, mintha az is a történet élő, megszemélyesített szereplője volna. E megoldás azonban lényegében még a mű tolmácsolásának körébe tartozó változtatást valósít meg, és nem eredményezi a rádiójáték egészének önálló, egyéni, eredeti jellegű létrejöttét.

A hangjátéknak az eredeti irodalmi művel történő összevetése alapján megállapítható lehet tehát, hogy az utóbbi hangjáték nem tekinthető a regénytől elkülönülő egyéni, eredeti jellegű alkotásnak. A hangjátékban testet öltő alkotói tevékenységek, így a párbeszéd hangulatát aláfestő zene és egyéb hangok, illetve a már említett elbeszélő–főszereplő közötti dialógusok a mű interpretációjának, tolmácsolásának, illetve előadásának szintjén nem mutatnak túl, így szerzői jogi védelmet nem keletkeztetnek, de a hangjáték rendezése vonatkozásában a szomszédos jogi védelem megállapítható lehet.

Ad. 2. Szerzői (alkotó-) tevékenység-e az adott művek rádiós rendezése?

- a) Az E. V. műve alapján készített szöveggönyv összehasonlítása az azonos címmel készített hangfelvétellel

A rendezés a szöveggönyvben foglalt struktúrát, történetvezetést, karaktereket, párbeszédet lényegében változatlanul tartalmazza. A szöveggönyvhöz képest megvalósított legjelentősebb eltérés, hogy a rádiójáték 8. jelenete után a szöveggönyv szerinti 11. jelenet következik, melyet aztán az egyes jelenetek változatlan sorrendben követnek.

A rendezés a szöveggönyvben leírt helyszínekkel, hangulatokkal kapcsolatos koncepciót lényegi változtatás nélkül ülteti át a csupán hangok közvetítését lehetővé tevő rádiójátékok esetében értelmezhető előírásokba. Ezen interpretáció során egyéni, eredeti jellegűnek tekinthető változtatásokat nem hajt végre, a drámában szereplő helyszínek és az eredeti mű sajátos hangulata a szöveggönyvben rögzített, de immár hangok tekintetében előírt utasítások – mint a Volvo buszokon az ajtók záródását jelző sípoló hangoknak az eredeti műben és a szöveggönyvben egyaránt szereplő vissza-visszatérése – lényegében változatlanok maradnak. A hangjáték fináléjában a dal megzenésített változatát jelentő mű egyéni, eredeti jelleggel bírhat, de a szerzői jogi védelem következtében létrejövő jogosultságok e mű megalkotóját, és nem a rendezőt illetik.

A fentiek alapján az SZJSZT álláspontja szerint a rendezői közreműködést szomszédos jogi jellegű védelem illetheti meg, szerzői jogi oltalom azonban nem.

- b) Az R. Sz. regényéből készített szöveggönyv összehasonlítása az azonos címmel készített hangfelvétellel

A szöveggönyvben foglaltakhoz képest a rendező közreműködése révén megszülető hangjáték lényeges történetvezetési, strukturális, koncepcionálisnak tekinthető változtatásokat nem tartalmaz. A szöveggönyv leírt szövegén végrehajtott és a hangjátékban hallható változások érintetlenül hagyták annak fontos meghatározó elemeit, a jeleneteket, a szereplői karaktereket, és az utasítások tartalmi, formai, műfaji kereteit nem lépték át. Az alkalmazott dalbetétek, hangok a szöveggönyvben is célzott hangulatok hangi világba történő átültetését szolgálják.

A dialógusok szövege is lényegében a szöveggönyvvel megegyező, a szöveggönyv 8. és 10. oldala között történt csak hosszabb kihagyás a hangjátékban.

A fenti megállapításokra tekintettel a rendezés, illetve a rendezői koncepció a tanács álláspontja szerint megmarad az előadói interpretáció szintjén, így vonatkozásában a szerzői jogi védelem nem állapítható meg, de azt a szomszédos jogi oltalom megillesheti.

- c) M. Zs. novellájának rádiós rendezés vonatkozásában a tanács utal az 1. kérdésben e mű vonatkozásában kifejtettekre. Tekintettel arra, hogy a hangjáték az eredeti kisregényhez képest nem tartalmaz alapvető jellegű változtatásokat, a tanács véleménye szerint a rendezői közreműködést szomszédos jogi jellegű védelem illetheti meg, de szerzői jogi oltalom nem.

Ad 3. Egymástól elkülöníthető-e e folyamat két fentebbi fázisa, a rádióra alkalmazás, illetve rendezési tevékenység a szerzői jogi szabályok alapján külön-külön értékelhető tevékenység-e?

Az adott ügyhöz hasonló esetekben megvalósuló rádióra alkalmazás során a gyakorlat szerint általában a dramaturg a rendezővel együttesen hajt végre változtatásokat a későbbi rádiójáték alapját képező eredeti művön (színdarab, novella kisregény stb.). Tevékenységük

összehangolása arra tekintettel történik, hogy a művel kapcsolatos rendezői koncepciót már a rádiójáték alapját képező szöveggönyv tükrözhesse, s ne váljon szükségessé a rendezés során az attól történő lényeges eltérés. Az általános gyakorlattól elrően azonban lehetséges, hogy adott esetben a rádiójáték alapját képező szöveggönyv elkészítése (a kérdéses esetben a rádióra alkalmazásként megjelölt tevékenység) és az ennek alapulvételével történő rendezési tevékenység egymástól függetlenül valósuljon meg. Ebben az esetben a rendező a szöveggönyv alapján valósítja meg a rendezést, és a szöveggönyvvel összhangban vagy attól lényegesen eltérő rendezői koncepció mentén működik közre a rádiójáték felvételekor az előadóművészek instruálása, a felhasznált zeneművek és egyéb hangok felvételben történő alkalmazása mikéntjének meghatározása során. Ez utóbbi esetben a rádióra alkalmazás szöveggönyve és a rendezés nyomán létrejövő tényleges hangjáték összevetése révén azonosíthatók be azon különbségek, melyek e két tevékenység elhatárolását lehetővé teszik.

E kérdés eldöntését nagyban elősegítheti, ha a rendező írásban is készített úgynevezett rendezői koncepciót, mely a rendezővel kötött szerződés előfeltételét is képezheti. E koncepció célja, hogy tartalmazza azon utalásokat, melyek a rendező szövegváltoztatási szándékára, továbbá egyéb rögzített tárgyi körülmények esetében irányadó eltérő elképzeléseire utalnak. (A jelen ügyben ilyen koncepció nem állt az SZJSZT rendelkezésére.)

Amennyiben a rádióra alkalmazás alapját szolgáló szöveggönyv elkészítése és az ezen alapuló hangjátékrendezés az előzőekben kifejtett vizsgálat alapján elhatárolt tevékenységeknek minősíthetők, és az ezek révén megvalósított változások egyéni, eredeti jelleggel bírnak, akkor szerzői jogi szempontból alkotótevékenységnek minősülésük külön-külön, önállóan is megállapítható lehet. A változtatások egyéni, eredeti jellegének a rádióra alkalmazás során létrejövő szöveggönyv esetében a rádiójáték alapját képező eredeti műhöz (szindarab, novella kisregény stb.) képest kell megállapíthatónak lennie, a rádiójátékban testet öltő rendezői közreműködés esetén pedig e követelmény mind az eredeti műhöz, mind pedig a szöveggönyvhöz képest tett változtatások vonatkozásában irányadó.

Abban az esetben, ha az egyes alkotói tevékenységek közösen eredményezték a szerzői műnek minősíthető egyéni, eredeti jellegű alkotást, akkor felmerülhet az Sztj. 5. § (1) bekezdésének alkalmazása.

Ad 4. Vizsgálendő, hogy egy-egy rádiójáték esetében lehet-e együttesen létrehozott műről beszélni.

Tekintettel arra, hogy az alábbiakban kifejtett indokokra figyelemmel egyik hangfelvétel sem minősíthető együttesen létrehozott műnek, az SZJSZT valamennyi mű vonatkozásában egységes választ ad a 4. kérdésre.

A rádiójátékok abban az esetben minősülhetnek együttesen alkotott műveknek, ha azok megfelelnek az Sztj. 6. §-ában foglalt valamennyi követelménynek. „Csak akkor lehet az Sztj. 2001-es első módosításával („szabványok”) beiktatott példaként említett nemzeti szabványoktól eltérő műre a 6. §-t alkalmazni, ha az alapul fekvő tényállás megfelel a 6. § (2)

bekezdésének, és más, a 6. §-nál a tényálláshoz közelebb álló szabály nincs” (A szerzői jogi törvény magyarázata, Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Bp. 2006; szerk. Gyertyánfy Péter, a 6. §-hoz fűzött magyarázat). E megközelítést támasztja alá az SZJSZT-02/2005-ben kifejtett érvelés is.

A konkrét ügy által érintett egyik hangfelvétel vonatkozásában sem állapítható meg a 6. § alkalmazhatósága a következők miatt.

A hangfelvételek nyilvánosságra hozatalát nem saját nevében tette meg a nonprofit zrt., amelynek kezdeményezésére és irányításával a művet létrehozták. Valamennyi hangfelvétel esetében azok „lekonferáló” részében megemlítésre kerül ugyanis, hogy azok rádióra alkalmazása és rendezése kinek tulajdonítható, a nyilvánosságra hozatal tehát bár a gazdasági társaság *által* történt, de nem az *ő nevében*.

Azon feltétel, hogy a mű megalkotásában az együttműködő szerzők hozzájárulásai olyan módon egyesüljenek a létrejövő egységes műben, hogy nem lehetséges az egyes szerzők jogait külön-külön meghatározni, szintén nem teljesül. A tanács rendelkezésére bocsátott iratok és a már hivatkozott lekonferáló szövegek tartalma alapján beazonosítható, hogy a rádióra alkalmazás szöveggönyvének írói és a hangfelvételeken szereplő hangjátékok ettől való eltérését szolgáló rendezői adaptációk megalkotói mely személyek voltak. Azt, hogy e tevékenységek mely személyeknek tulajdoníthatók, a felek – a rendelkezésünkre álló iratok alapján – nem vitatták.

A fentieket kiegészítve megjegyezhető, hogy bizonyos hangfelvételek esetében nem állapítható meg egyértelműen a szerzői minőség sem a rádióra alkalmazási, sem pedig a rendezői tevékenység vonatkozásában, mely körülmény következménye, hogy e tevékenységek nem eredményezték szerzői jogilag műnek minősíthető alkotások létrehozását. Szerzői mű hiányában pedig eleve kizárt az együttesen megalkotott művé történő minősítés.

Dr. Polyák Gábor, a tanács elnöke
Dr. Lábod Péter, a tanács előadó tagja
Dr. Szikora János, a tanács szavazó tagja

* * *